

Ignac
Kamenik

Popotovanja gostača Gregorja

(odlomek iz romana)

Kolobarji so se spreminjali in prelivali drug v drugega, zdaj po dolgem zdaj počez ko razpotegnjene štrnaste špirale, on pa je padal. Zdaj hitro, da mu je pritisnilo želodec prav do grgrajočega sapnika, zdaj počasi, ko da se vozi na domačem vrtljaku, samo ne tako vodoravno naokoli, ampak povprek, navpično, strmo navzgor do nikdar slutenega konca, potem pa nenadoma – nič. Lebdenje v zlohrotnih mavričnih barvah. Visiš in kričiš v komaj zavedni grozi in čakaš, da boš zdrknil.

Pod teboj ničesar. Praznina, ki ji ni konca, ti pa veš, da bo tega lebdenja na vsem lepem konec in da boš nepreklicno zdrsnil z vso težo navzdol.

Pa ne samo s svojo.

S podeseterjeno in postoterjeno te bo gnalo, brez vsega, kar tako. In ničesar ne bo, česar bi se oprijel, nihče se te ne dotakne, da bi vsaj hlastnil po njem. Preprosto zgrmiš v tišino časa in prostora, v svojo lastno tiho grozo.

– Mama – se je zadrlo iz njega, a je bilo brez glasu. Samo vedel je, da kriči, da bi rad prevpil to lebdečo moro, ki pa je, ko da se mu roga, ostala potuhnjeno tiho. Ko prežeča črna mačka s svetlikajočimi se očmi in pretegnjenimi krempljastimi tacami.

Tišina, da je grob ne bi prenesel.

In pri vsem tem ta zoprna, moreča samota. Nikogar nikjer. Samo barve, spreminjajoče se, da jim ne moreš blizu, in padajoča gluhotota, dokler drviš. Veš le to, da si in da ti noben živ krst ne bo pomagal, sam pa si tako ali tako na milost in nemilost zvezan in otrpel.

Dokler tam čisto spodaj nekje ne zaklokoče. Kapljasto šumeče, voda, za katero ne veš, od kod se jemlje in kam namerava. Le to veš, da se dviga in grozeče preži, kdaj boš zdrsnil vanjo, da se bo potem s teboj vred povzpela ko narobe obrnjen slap v tvoj drveči, vedno znova se ponavljajoči kvišku, v razpršeni mavrični svet.

Pena se mu je pokazala na ustih in – Kristus – je zavpilo v njem.

Gostač. Vedno znova gostač. Sam sebi gostač?

ZELENE POTI

Gregor potaka kolo.

Ko bi vsaj nocoj ne bilo!

Gregor je potakal kolo po zaprašeni cesti mimo pepelnato sive hiše

s petimi zvedavimi okni, ki so ji rekali »doma«, a se ji je v resnici vsak večer znova strahoma približal. Pa ne zaradi počičavke ali škopnika ali zaradi tistih dveh bradatih kozlov, ki da sta se vsak večer trkala ob ulični svetilki pod njo, o čemer mu je večer za večerom s predivastim glasom pripovedovala Nona.

Tisto je prišlo, ko sploh ni vedel zase. Samo to je vedel, da je bilo sredi noči, da je buljilo vanj pet parov oči z neprikritim strahom v zenicah in da se je nekje na stenah še obešal njegov ihtavi krik, ko se je prebudil.

Moker in s široko odprtimi očmi.

– Gleda –, je slišal govoriti mater, – zakaj zmeraj gleda, ko se dere? –

– Saj ne gledam, – ji je skušal odgovoriti, – ne gledam! –

– Gleda, pa ne vidi, – mu je Mara brisala pot s čela.

To.

Gregor je potakal naprej. Bil je star obroč z očetovega kolesa, ki ga je z drobno palico spretno vodil skozi pritlikavo sosesko.

Ko kure so čepele štiri hiše, vsaka zarita v svoj breg.

Zavil je mimo Uršičke, samotarke z zlobnim obrazom in s sladkimi, mehкими hruškami, s katerimi si je pri otrocih skušala zmehčati obraz, pa se ji ni posrečilo. Hruške so vzeli in zbežali, njen obraz pa se je scvrl v eno potezo več. Potem rezek zavoj mimo Gostenčnika, starega, dobrodušnega žandarja z lastno vilo, spodobno družino, hčerko edinko, samozavestno ženo in s kratkimi nogami, da si ga komaj opazil, ko jo je zjutraj peš ubiral v službo. No, tam je bil še Valter, podnajemnik, nekakšna Gostenčnikova žlahta. Igral je na kitaro, se tu in tam nespodobno zakrohotal in prepeval za Gostenčnika škandalozne pesmi.

Gregor se je za hip ustavil, da bi ga slišal, a zrak je ostal tih.

Najbrž je na shodu.

Gostenčnik ga je sumil, da hodi na shode, ker je bil krojač in ga včasih ponoči dolgo ni bilo domov.

Pa ni ukrepal.

Gregorju je ostal še en zavoj, zadnji. Tik pred potočkom, ki je ob suši spuščal biserno steklene nike prek svojega laporja, ob nevihti pa je postal sila zloben. In takrat sta se ob cestni svetilki nad njim spopadla bradata kozla. Nona je vedela povedati, da je takrat lampa zamižala, da so lahko strele paralele nebo nad bradatima trmoglavcema. Baje je eden od njiju gotovo hudič.

– Mara, ta zna. Mogoče ve, – je prešinilo Gregorja.

– Ve, pa ne more zraven, štokrli. –

Zmeraj je Mara, kadar so doma jedli za veliko, oglato mizo, sedela na pletenem stolu prav ob miznem vogalu, da je lahko segla do krožnika. Nerodna, s štokrljastimi nogami, obrnjenimi navznoter, je merila dvorišče, kadar ni jedla, v smer, ki je ni mati nikoli predvidela. Zato je imela eno oko vedno na njej. Neci, leto starejši družinski naraščajni prvakinji, se je zdelo tako blazinjenje sila odveč.

– Šocrli, – jo je zaničljivo ošvrknila in odkorakala z rokama za ritjo počasi mimo nje.

A vse skupaj ni nič pomagalo.

Mara je dobila ob mizi poseben pleten stol z naslonjalom, ki je segalo prek njene kuštrave glave. Vsi drugi so bili lepo razporejeni po stolih brez naslonjal.

Razen očeta.

Ta je užival v družini azil in se mu ga zlepa ni odrekel.

Gregor je sedel ob mizi z Maro, ki se mu je nemalokrat ljubeznivo nasmehnila, da so vselej zabingljali njeni kuštravi lasje, a zanj, za Gregorja, ki je bil enako kot Neca priklenjen na štokrle – tako so namreč imenovali stole brez naslonjal – je bil to le zaničevanja vreden posmeh privzdignjenega blazinjaka. Zato je Necin »šocrlji« vpričo in v grozo vseh preobrnil v »što-krlji«. In to ime se je je oprijelo, vsaj kar zadeva Neco in Gregorja.

– Ve, pa ne more zraven, štokrli. –

Ko da mu je odleglo.

Za hip se ga je polastila razposajenost, da je izginil strah, in se pognal v zadnji zavoj.

Repnikova bajta.

Jaka ji je z zeleno zavistjo v očeh pravil hiša.

Bila je posebnost zase. V njej so bili ne le Rinka pa Toni pa Milan pa Jaka in še dva nagoritna pajaca, temveč je v njej kraljeval stari, bradati Repnik, ki je na vsako veliko noč vzvišeno pokal z možnarji, ne da bi bil spustil kogarkoli zraven, čeprav mu je že nekajkrat osmodilo dlako. Pa Jakobov stari – Jaka ga je vedno imenoval stari, ker si je, odkar je pomnil, zavezoval rane na nogah – in nazadnje lepa Repnica, epileptična korajža, za katero so govorili, da nima nikoli zadosti. Še kadar jo je metalo, je krilila z nogama po zraku. Gregor je take sicer nikoli ni videl, poznal jo je le iz domače kuhinje, kjer sta z njegovo materjo skupaj pražili kavo in ječmen in se ob tem – vsaj njemu se je tako zdelo – zarotniško hihitali, da ne govori o tem, kolikokrat sta ga pognali čez prag, ko je na svoji vktotni pručki mirno in brez vsakršnih zlohrotnih prisluškovalnih namenov žvečil svoj krušni krajec.

Pa to niti ni tako pomembno. Odrasli hodijo pač s svojimi nogami in mislijo s svojo odraslo pametjo, ki ni za otroke.

Druga reč je seveda šentjakobšnica, jablana, krota zapeljiva, Repnikov ponos in Repničina slabost: tu so se stvari prekrizale. Ob njej je postal Gregor zarotniški in Jaka velikodušen – navsezadnje je bil dve leti mlajši od njega – Repnik in Repnica pa previdna. Bitka je trajala navadno celo zgodnje poletje in ob tem je Repnico nemalokrat metalo božje, Repniku pa ni preostalo drugega, ko da je jamral in se pridušal, kadar je imel ves teden nočni šiht. Sicer pa je takrat tudi Repnica hodila po svoje.

Tako je to.

Gregorju je bilo vedno veselo pri srcu, kadar je zavil mimo Repnikovine. Tu je bilo vse za v roke. Vse si lahko prijel ali se mimogrede izognil klofuti, saj jo je napovedovalo kar občutno vnaprejšnje grmenje.

Ne tako kakor doma.

Tam te je zmanjkalo, da sam nisi vedel kdaj, in ko si se prebudil, te je

tvoj viseči krik še bolj prestrašil kakor razprte oči preplašene jate, ki je visela ob postelji.

Kot doma?

– Pri Ulblnih nam pravijo, – je pomislil Gregor, ko se mu je prevrnil obroč, se v širokih krogih zakotalil okoli sebe in se umirjeno ulegel v prah prav nasproti pepelnato sive najemniške hiše, v kateri so stanovali in so ji pravili dom. Repniki so mirno prežali onstran ceste, ko da se jih nič ne tiče.

Pri Ulblnih, ki imajo na zadnji razpokani steni košato brajdo z razkošno izabelo in v vrtu za njo tri, vsako leto napol zrele breskve. Sline se ti cedijo, ko kradoma ležeš za izzivajočimi jagodami, ne da bi pri tem pomislil na materin zaskrbljeni obraz in Ulblčino puranje klokanje. Ko zagrižeš v sivo zelen kosmat breskov olup, se ti razpotegne kiselkasto zagrenjeni obraz.

Doma?

Gregor je pobral in ni vedel, kam bi s svojim početjem.

POROČNIK ACO

Tedaj ga je zagledal.

Umirjenega, dobrotnega, v drobovje segajočega suhotnega možaka z epoletami na dve zvezdi čez ramena, pritiskajočega na pedale. Ko da mu ni mar, kam pelje v zelenje zarobljena cesta. Samo da je tu, da se ne konča v ostarelem hribovskem jašku, ki jih je bilo v okolici nič koliko in te je mimogrede speljalo vanje.

Oči skorajda ni imel. Samo dve globoki, votlo onemeli vdolbini, od koder je od časa do časa zakolobarilo, ko da bi preverjalo pot. Kadar je Gregor nehote pogledal vanje, se mu je zazdelo, da je s puščavnikom zašel v Hudo luknjo, kjer ne veš ne kod ne kam. Samo odmeva. Kar naprej samo odmeva.

To mu je bilo všeč. Vsakič tolikokrat se mu je utrnila zvezda v očeh, ki nikoli ne veš zanje, od kod so in kam sijejo. Ko da bi utrinek padel v globel, ne da bi odjeknilo iz nje. S takim se pelješ, ne da bi vprašal, kam. Ne sprašuje, ne vsiljuje in ne moti.

Na poti je in pelje proč.

Bil je Črnogorec, poročnik Aco, iz bližnje kasarne, pravzaprav v kasarno predelane nekdanje smodnišnice, ki je bosonogega Gregorja in njegove hkrati mikala in izzivala pa jim grozila obenem. Zato so, kadar so vedeli za gotovo, da je stražar na sprednjem koncu, metali v njena s pajčevino ovešena nadstrešna okna kamenje, nato pa jo ucvrli ob potoku v njegovo vrbovo zavetje. Tu te živ hudič ni našel, vsaj njih ne, sami pa so se čutili odteščane.

– Se boš peljal, mali? – se je ustavilo ob Gregorju, čeprav sta oba vedela, da je vprašanje odveč.

Bilo je ko nedogovorjeni obred. Nihče od njiju sicer ni nikoli vedel, kdaj in obklej, a kadar je nanese, je bilo zmeraj enako. In vselej je bilo zvečer, preden se je začel spuščati mrak.

Molče, vsak s svojimi mislimi, a vendarle drug drugemu blizu, sta se vozila, dokler nista prišla do gozdnega parobka.

Tudi to je bilo del obreda.

Voznik je podrsal s podplati po tleh, ustavil kolo in obsedel na njem. Obraz se mu je razpotegnil, oči pa so še vedno ždele nekje na robovih.

– Malo si bova počila. Zdaj lahko odpnem, – je reklo s kolesa, stopilo z njega in ga položilo ob zeleni parobek, roka pa je segla k ovratniku in si ga odpela.

– Kaveljci, – je gledal Gregor odpeti ovratnik, – kot pri očetu, kadar si ga je zjutraj zapenjal. – Samo njegova uniforma je bila drugačna. Zelena in brez zvezd na epoletah. Je pač lovil švercarje, zato ni potreboval zvezd.

Mama ga je pri tem vedno strahoma opazovala. Zaradi ovratnika. Moral je biti bel in poškrabljen, da je trdoma zdrknil med posebej zanj prirejene zanke na uniformni trdini okoli vratu.

– Švindl, – je zmeraj govoril oče, ko si ga je zapenjal, pri tem pa ni nikoli pozabil zabrisati psovke, če je opazil liso na belini. V službo je hodil vsako jutro kakor k sveti maši, čeprav je cerkev videl le nekajkrat na leto od znotraj – zmeraj, kadar je bila službena maša in je sedel tam v posebni klopi s sreskim načelnikom in žandarmerijskim komandirjem.

Molil ni nikoli.

Gregor ni opazil, da bi bil sploh znal. Pri kosilu se ni niti prekrizal, kaj šele, da bi bil zamrmral v otroško žuborenje očenaša, ki ga je zbrano vodila mati.

Kadar pa je nanesla beseda na politiko, je dostikrat besno stiskal kazalec, ko da bi premikal petelina na pištoli, in vpil:

– Stalina sem! Stalina sem! –

Gregorju je to dalo misliti: gotovo pri vsem tem ne zna moliti. Stalin je bil za Gregorja namreč velik brezbožnež, vsaj kolikor je mogel razbrati iz očetovih uradnih podatkov, kadar se ni razburjal nad domačo politiko.

– Uniformni ovratnik naredi človeka drugačnega, kakor je v resnici, – je ugotavljal Gregor, ko je gledal v razpeto oficirsko bluzo. Tudi oče je bil brez ovratnika čisto drugačen, a takega ga je redkokdaj videl.

– Prisedi, – se je oglasilo s parobka, kamor je bila oficirska uniforma medtem razgrnila svojo bluzo, da bi sedla nanjo, sam voznik pa je bil brez nje, v sami srajci brez ovratnika, sila nepomemben in neogljen človeški. Ko Repnikov Jakob, kadar si je po šihitu deval kisove obkladke na odprte noge. Repnica mu ni pri tem nikoli pomagala. Govorila je, da ji gre v nos, to pa je stari Repnik kot njeno nepreklicno ugotovitev samo po sebi umevno požrl.

Uniforma tega ne bo počela, saj je v škornjih, je vedel Gregor, sicer pa tega od nje ne bi niti pričakoval. Kdor nosi uniformo, nima odprtih nog, to je vedel od očeta, ki sicer ni nosil škornjev, ampak – kadar je tako naneslo – špase usnjene gamaše. Za strojem pa ni stal kakor stari Repnik.

– No, zdaj ju bo še primerjal, tidve uniformi, – mu je šlo skozi možgane, ko je prisedal.

Misel ga je spreletela kakor očitek, a ga je začuda zlahka pogoltnil.

– Aco, – je reklo, ko je sedel in poravnaval uniformni ovratnik, – hočem reči, Aleksander, Aco mi samo pravijo. –

Zvenelo je kakor obveza, vsaj Gregor je izrečeno imel za dolžnost, da se ne skriva za čisto preprostim fantkom.

A čemu vse to?

Dobro, Aco. A on je vendar odrasel človek. Nosi uniformo z zvezdami in škornji, vojaki mu salutirajo, kadar gredo mimo njega ali stojijo na straži; on – revež – pa brez srajce, bosopet, tja v tri dni potaka kolo in se strahoma vsak večer znova napoti v tisto pepelnato sivo Ulblново hišo. Nihče od odraslih ne govori z njim tako. Vsaj do zdaj še ni. Kaj to! Še šmirglajo ga ne. Napota nesrečna. Ta pa – jaz sem to in to, kaj si pa ti? Pa nosi zvezde na ramenih.

Gregorju je bilo, ko da bi moral vpričo straže zadegati kamen práv na sredo kasarne.

In zakaj tako vztrajno molči, ko je že začel s to provokacijo?

Oče bi jo gotovo imenoval tako.

– Jaz ta in ta volim listo Jevtića – Nóvačan, – je pijan prikolovratil domov, stiskal kazalec in jebemtil čez režim pa čez svoje ime pa čez službo, čez celo famijlo in nazadnje čez sosesko, ki podpira gumpce in pri tem postavlja majpaume, da bi ja njega, državnega uradnika, poslali v tri čine. On pa ima famijlo s toliko in toliko otroki, zafukano najemno hišo in zapečateno gofljo. To je ime! Kurc, pa ime, če ti dovolijo z njim samo to, da si zvečer namakaš noge v lavorju s slano vodo iz monopola. Ti pa skfbi za monopol! Lovi švercarje z vžigalnimi kamenčki in eksport tobakom, popisuj zaloge vina in vlači gladovnim siromakom vole iz zaudarjajočih hlevov, ker niso mogli plačati davka še bolj zaudarjajočima Jevtiću in Nóvačanu. Iz nazadnje: jaz ta in ta volim prav tega Jevtića – Novačana. Z imenom in priimkom. Sranje, –

– Za Gregorja me imajo, – je izdaval, ker mu je bilo nerodno povedati, da ga mati včasih uščipne z Gregcem, njegovi vrstniki pa mu preprosto rečejo Giga.

– Giga, – je nehote dodal, da sam ni vedel zakaj. – Mami mi včasih reče Gregec. Nimam rad, pa vseeno reče. –

Tedaj se je Aco zasmel. Od srca. Prvič, odkar ga je poznal.

– Dobro mamó imaš. Mame že vedo, kako. –

V Gregorju se je omehčalo.

– Ja, ko bi bil moj oče tak, – je zinilo v njem, a v hipu ugasnilo, da ne bi bil greh.

Hm. Greh.

Vsak mesec enkrat so se napotili v farno cerkev v mesto, ne v Stari trg. Tam je bila podružnica.

K spovedi.

K maši je moral vsako nedeljo in še prostor so imeli tik pred oltarjem. Prerivali so se, kdo bo prvi klečal pred ogrado, da je lahko naslonil roke nanjo. Na drugih dveh stopnicah si moral klečati pokonci, da te je bolel vrat in vsa hrbtenica tja do riti.

K spovedi pa je hodil enkrat na mesec.

Fiks, je bilo to nekaj zoprnega.

Pa ne zaradi tega, ker je moral poklekniti tja pred prepleteno rešetko, za katero je zmeraj skrivnostno ždelo, ampak zaradi tega, ker si moral povedati grehe, za katere nikoli nisi vedel, kaj so, in če jih je zadosti za vsakomesečno spoved. Dobro, tisto, da si preklinjal, pa lagal, pa mame nisi ubogal in podobni štosi, to bi še šlo. Ampak zmeraj je bilo enako in kdove, če si tisto uho, ki je bilo na oni strani, ni zapomnilo, da sučeš zmeraj isto lajno. In tu je bila težava. Z Jakom sta o tem dostikrat govorila, a si nista prišla na čisto. Grehe si je bilo treba preprosto izmisliti, fantazija pa ima tudi svoje meje. To je ena stvar. Druga pa je bila: boš, hudiča, še pri spovedi lagal in pesnil? Da boš potem skrušeno poklapan zžebiral tiste tri zdravamarije za pokoro, ko boš šel k obhajilu, pa boš storil naravnost božji rop. Za božji rop pa ti noben, še tako prizanesljiv spovednik ne bo dal odveze. Pa si tam. Vsaka nova spoved, nov božji rop. Zato mu je bil dobrodošel vsak novi greh, ki je bil količkaj originalen in se je po tem razlikoval od prejšnjih lajnastih šablon.

Tu pa gre za očeta, ne za greh.

Taka misel bi bila hujša od navadnega božjega ropca, ki jih je bil navajen, da ga je sicer grizlo, a se je vsakokrat z njimi znova sprijaznil.

Sploh, odkar je vedel, da tu notri nekaj ni v redu.

Mama mu je namreč neprestano zatrjevala, da te, če storiš božji rop, v trenutku udari strela z jasnega; o čemur je grmel tudi župnik Soklič z žametne prižnice. Njemu pa se doslej ni zgodilo še nič podobnega, čeprav je vedel, da jih je poln božjih ropov. O tem bi gotovo vedela povedati kaj razposajena Repnica, a njej, po vsem, kar je bilo slišati o njenih nič kaj spodobnih vragolijah, ni bilo dosti verjeti.

Nad goro je zasvetila prva zvezda, Aco pa je slonel zdaj na komolcu in prazno strmel v nebo.

Tako je bilo vsak večer, kadar sta se vozila. Gregor je pravil temu špekulacija. Za svojo je vedel: samo da mu čimdlje ne bo treba v tisto hišo, ki so ji rekali dom, kjer ga ni nihče posebej čakal, zlasti še, kadar je potakal kolo, in kjer so bile zvečer na vrsti druge skrbi. Za vsakega svoje. Zanj kakšna več, ker je pač poleg njihovih prenašal še nekakšne svoje, ki so se tikale samo njega. Da bi jih razglasil, bi bila gola, vnaprej izgubljena loterija. Posvetili bi mu smilečno pozornost in ga potem postavili – brez kakršnekoli premissljene zlobe seveda – še malo globlje v kot, mu potisnili krajec kruha v roke in ga posadili na skorajda samo njemu namenjeno pručko.

Tam je sedel tih in majhen, da je bil še manjši kakor sicer, izgubljena reva, ki ji ni pomoči in pri kateri je treba pač potrpeti.

To ni bilo tisto, ko sta včasih z materjo sama sedela v kuhinji za mizo, on z obema rokama pod brado, da je lahko buljil oči tja v tri dni in se pri tem delal, kakor da zavzeto opazuje vsak materin vbodljaj, ona pa zaverovana v veliko luknjo na nogavici, ki jo je bila nataknila na leseno gobo. Pri tem se je včasih ozrla po njem, dokler je ni minilo. Odložila je krpanje na

stran, potisnila ruto s čela na lase, se naslonila z rokama na mizo in z njima segla pod podbradek, da sta tako buljila oči drug v drugega, vsak s svojega konca mize, ko dva tuhtajoča naklepneža.

In tedaj se je v njenih očeh utrnilo, ko da sta dva vražička planila vanju, obraz pa se ji je rahlo hudomušno razpotegnil.

– Pasngruntau, pasngruntau. –

In potem smeh, da se ga je nalezel.

Mati je včasih znala. V trenutku ga je zaneslo med stvari, da je stekel dol do Repnikovega potoka, kjer je lahko po mili volji metal kamenje v vodo, ne da bi se mu bilo pri tem treba bati stražarja.

A to je bilo redko. Mati je imela druge skrbi.

Ja. To je bila njegova, Gregova, špekulacija.

Pa Acova?

Čudno. On je vendar odrasel človek in lahko sam deli klofute levo in desno, ne da bi mu jih bilo treba pri tem prenašati. Ponoči pa tako nima skrbi. Te imajo otroci.

Pa ne da tudi odrasli gruntajo?

Kaže, da je z Acom že tako, saj se je prekobilal na hrbet, spodvil roke pod glavo in vztrajno molčal.

– Kdove, kod hodi, – je pomislil Gregor, ko ga je mimogrede ošvrknil s pogledom, – mogoče pa se je v njem ravno tako odprlo tisto, kar čez dan vztrajno molči. Z njim, z Gregorjem je že tako.

In tako sta ležala z rokami pod glavo in gledala v zvezdo, ki so se ji počasi pridružile druge, pa vonj po pokošeni travi s črički v nozdrvih rahlo zadihle sape, ki je kradoma lezla izza gozdnega parobka, da je tipala prek njiju, ob njiju in skozi njiju, ko da ju ni.

Nebo je postalo globlje.

V gozdu je zehnela praprot.

Beseda se je vrnila v počelo.